

**Sociální distance, interakce,
relace a kategorizace**

Sociální distance, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace

Jiří Šafr (ed.)

SOU

Sociologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.
Praha 2008

Práci recenzovali:

Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.
doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.

Editor:

Jiří Šafr

Autorský kolektiv:

Marta Kolářová
Jiří Šafr
Jadwiga Šanderová
Olga Šmídová
Kateřina Vojtíšková

Tato publikace byla vytvořena v rámci juniorského badatelského projektu GA AV ČR „Sociální distance ve stratifikačním prostoru ČR“ (reg. n. KJB700280603). Publikace byla vydána za finanční podpory Výzkumného záměru Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505.

Rádi bychom poděkovali Janě Slezákové a Denisovi Jeriemu za pomoc při editaci textu knihy.

Obsah

Editorial – Jiří Šafr	7
1. Sociální distance a interakce: relační přístup ke studiu stratifikace – Jiří Šafr.....	11
2. Interpretativní pojetí a kvalitativní výzkum sociálních nerovností – Jadwiga Šanderová.....	45
3. Studium sociální struktury jako konstruovaného prostoru. Sociální kategorizace a sociální identita – Kateřina Vojtíšková.....	61
4. Sociální distance a prolínání nerovností (třída, gender, rasa/etnicita) – Marta Kolářová	79
5. Jak se dělají sociální nerovnosti diskurzivně – Olga Šmídová.....	99
Závěrem – Jiří Šafr	123
Literatura.....	125
Summary	137
O autorech.....	139
Jmenný rejstřík	140
Věcný rejstřík	143

Editorial

Jiří Šafr

Touha poznat procesy vzniku mezilidských nerovností patří k nejstarším tématům, kterým se sociálně vědní teoretici a výzkumníci věnují. Dá se říci, že otázka nerovného uspořádání ve společnosti stála jak u zrodu samotné moderní sociologie – pomíneme-li Marxovy teoretické a povýtce normativní úvahy o sociálních třídách, ať už šlo o chicagskou školu zkoumající projekci nerovností v prostoru města či Warnerovy průkopnické komunitní studie symbolického umístování a sdružování – tak i později dominovala při rozvoji komparativního studia mobilních režimů ve vyspělých industriálních zemích v sedmdesátých letech 20. stol., procesu dosahování vzdělání a statusu, jež jsou v centru zájmu sociologie stratifikace dodnes.

Sociální stratifikace studuje, jak nerovnosti vznikají a proč přetrvávají. V této knize, která je souborem teoretických studií,¹ primárně neupíráme pozornost k nerovnostem ekonomické povahy spjatým s postavením na trhu práce ani k mezigeneračnímu přenosu nerovností v procesu sociální mobility/stability, tedy k tomu, co souhrnně nazýváme tradiční konvenční paradigma třídění analýzy či obecněji objektivistický přístup, ale soustředíme se na sociokulturní, též je můžeme chápat jako symbolické, nerovnosti. Základní východisko přístupů, jež zde figurují, představuje fakt, že nerovnosti vznikají v relacích mezi lidmi: v interakcích a asociacích. Děje se tak za přispění různých forem kulturních praktik, ať už jde o jednání, hodnotové preference či rozumění kategoriím odlišných společenských identit, se kterými se ve společnosti setkáváme. Nerovnosti mají relační povahu: určují je vzájemné vztahy rolí a pozic. Ukotveny jsou v sociálních sítích.

Dostávají-li se do centra našeho zájmu kulturní prostředky a asociace, rozhodně to neznamená, že ekonomické příčiny nerovností v pozdně moderní

¹ Jednotlivé kapitoly členů týmu (Šafr, Vojtíšková, Kolářová) vznikly původně jako potřeba teoreticky ukotvit bádání v rámci výzkumného projektu Sociální distance ve stratifikačním systému ČR (viz internetovou stránku <http://www.socdistance.wz.cz>). Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku v domácí sociologii stále spíše novou, také odtud název „alternativní“ v podtitulu knihy, lze se zde na jedné straně setkat s výkladem přehledového charakteru, na straně druhé s originálními přístupy, jakož i diskusí a polemikou.

společnosti vymizely. To zajisté nikoli, stratifikační proces rozhodně nezačíná teprve po skončení pracovní doby, když opouštíme pracoviště, ať už jde o továrni halu, staveniště, skladové prostory či open-space kanceláře, pouze námi prezentované koncepty a teoretická východiska obracejí pozornost k neekonomickým formám utváření a přetrvávání společenských nerovností. Proměny na pracovních trzích, zvýšená flexibilita pracovní síly, kapitálu, změna povahy práce, ale také redistribuce v opatřeních státu veřejných a sociálních služeb, spolu s mnoha dalšími procesy individualizace, post-fordistické formy organizace práce šířené globalizací, to vše přispělo k tomu, že význam pracovního zařazení jedince sice nevymizel, ale též otázky diferenciací životního stylu, užívání symbolických a sociálních zdrojů postupně nabývají při vymezování společenského statusu na významu. Proto se potřeba pochopit mechanismy vzniku a reprodukce nerovností, tak jak vznikají v interakcích, stává stále aktuálnější a naléhavější. Pozornost upíráme k na první pohled jemnějším formám „znerovňování“, ať už jde o vzorce sdružování v sociálních sítích, symbolické aktivity či obecně jazyk (diskurzivní praxe).

Naším cílem je přinést ucelený přehled teoretických a do značné míry také metodologických přístupů sledujících právě relační aspekt nerovností a jejich kulturní dimenzi.² Společné těmto „alternativním“ přístupům jsou především dva prvky: porozumění konkrétním vztahům a vzniku relací ve vzájemných interakcích mezi lidmi, ať už jde o běžné konverzace, či komunikaci obecně s rituály, jako je zdravení, nebo asociaci v přátelských vazbách. Identita je vyjednávána v interakci s druhými lidmi. Již před třiceti lety upozornil americký sociolog Randall Collins, že nerovnosti jsou situační a vznikají právě v interakci, tedy v komunikaci konkrétních jedinců „tady a teď“. V jeho pojetí společenské makrostruktury neexistují samy o sobě, ale jsou tvořeny agregáty rozličných mikrostruktur, tedy toho, co lidé dělají, co si myslí a co říkají.

Kniha sleduje následující výkladovou linii. Nejprve v první kapitole pojednává Jiří Šafr o relačním obratu a kulturalistickém přístupu k třídní analýze spolu s přehledem odlišných pojetí sociálních distancí v sociologii. Zde se soustředí zejména na interakční koncept sociálních distancí jako míry ochoty k interakci a odlišných vzorců sdružování mezi lidmi. V následující kapitole Jadwiga Šanderová uvádí nové trendy v teorii a výzkumu sociálních nerovností, nazývané někdy jako „kulturní obrat“, do obecnějšího rámce. Identifikuje dvě propojené

² Čtenáři mají dnes v češtině k dispozici kvalitní souhrnné publikace teoretických přístupů k sociální stratifikaci [Mareš 1999; Šanderová 2000; Katrňák 2005; Sopóci 2008]. Věříme, že naše kniha doplní tuto řadu o pojetí studia sociálních nerovností v české sociologii doposud spíše opomíjená.

tendence ve výzkumu patrné v posledních letech: snahu integrovat studium sociálně ekonomických, etnických, genderových a případně dalších nerovností a orientaci na interpretativní pojetí a uplatnění kvalitativní metodologie. Tyto tendence se projevují v kritice esencialismu a důrazu na relační přístup, ve výzkumném zájmu o procesy kategorizace a sociální konstrukce hranic, v důrazu na konstruované významy a praktiky a v novém pojetí kolektivní identity. Tyto procesy jsou podrobněji rozebrány v následujících kapitolách. Nejprve se dostávají do centra pozornosti v kapitole třetí Kateřiny Vojtíškové procesy sociální kategorizace a vznik sociální identity jako konstrukce meziskupinových symbolických hranic. Přístupy zkoumající tyto koncepty nahlíží na vznik nerovností a jejich reprodukci optikou vztahů mezi lidmi jako členů určitých skupin či sociálních kategorií. Pozornost je zde věnována zejména povaze meziskupinových vztahů. Třemi obecnými sociálními kategoriemi, které zároveň představují hlavní osy společenských nerovností, se podrobněji zabývá čtvrtá kapitola Marty Kolářové, která pojednává o vzájemném prolínání nerovností – intersekcionalitě – genderu, rasy (či etnicity) a sociální třídy. Intersekcionalita je směr studia nerovností, který původně vznikl ve feministické teorii. Dnes představuje specifický přístup ke studiu sociální stratifikace poukazující na to, že kategorie třídy, rasy a genderu jsou vzájemně neoddelitelné. Jejich křížení může mít buď povahu kumulace, či, jak ukazuje autorka, multidimenzionální, kdy prolínání má vliv na všechny skupiny v různých konfiguracích. Závěrečná kapitola z pera Olgy Šmídové pak originálním způsobem nejprve sleduje otázku rozdělení výzkumu na „kategoriální“, v němž sociologové třídí a klasifikují do tříd, vrstev či jiných statusů (kategorie jako sociální fakta) a „subjektivně percepční“ sledující, jak dochází k (sebe)umístování v symbolickém prostoru v promluvách (diskurzivní analýza, etnometodologie atd.). Dále se věnuje podrobně otázkám spojeným s výzkumem kulturního a diskurzivního proudu, specificky pak metodě členské kategorizační analýzy jako nástroje studia nároků a sociálních identit na základě kulturně sdílených kategorií objevujících se v jazyce (textech či běžné mluvě).

Jak naznačeno výše, cílem této publikace je poskytnout ucelený soubor teoretických přístupů a poznatků alternativních ke konvenčním – objektivistickým – přístupům studia stratifikace. Stati v tomto svazku dle našeho názoru upozorňují mimo jiné na skutečnost, že nerovnosti je třeba zkoumat jako vícedimenzionální a komplexní jev. Přehledové studie teoretických přístupů tvoří celek, v němž jsou čtenáři z různých úhlů pohledu seznámeni s kulturně–relačním obratem, který navazuje na poznatky symbolicko–interakčního hlediska studia nerovností empiricky pojednaného v jiných studiích [Vojtíšková 2007; Kolářová, Vojtíšková 2008; Šafr, Häuberer 2008; Šafr, Häuberer et

al. 2008; Šanderová, Šmídová et al. 2009]. Věříme, že kniha najde uplatnění jak při výuce, tak při práci prakticky – empiricky orientovaných výzkumníků, kterým by měla poskytnout rámec pro východiska jejich konkrétních studií sociálních nerovností.

Summary

Social Distance, Interaction, Relation and Categorization: Alternative Theoretical Perspectives on Studying Social Stratification

The purpose of this book is to introduce the theoretical framework of studying social stratification beyond the scope of economic inequalities usually derived from one's position in the labour market. Here the focus is rather on socio-cultural and symbolic inequalities. The cornerstone of the framework is that inequalities originate in relations: interactions and associations among people. The authors introduce a comprehensive overview of theoretical and methodological approaches employing a relational point of view on inequalities and their cultural dimension. Two components are a common feature of these conceptions which can be considered "alternative" to conventional economic approach: understanding particular relations and their origins in interactions among actors – common conversations or association in social networks. The results of related empirical studies in this area carried out within the research project Social Distances in Stratification System of the Czech Republic are elaborated in [Kolářová, Vojtíšková 2008; Šafr 2008; Šafr, Häuberer et al. 2008].

The first chapter pursues a relational notion of inequalities in which a network model is employed to study social structures along with a review of different concepts of social distances in sociology. Of special interest is the interactional conception of social distances in terms of affinity and different patterns of associations (e.g. friendship). Finally, a culturalistic approach to class analysis is introduced in which social class is considered to be a product of cultural praxis, i.e. association and lifestyle regularities in social space (Warner, Laumann, Bourdieu). The second chapter contextualizes new trends in theory and empirical research on social inequalities, sometimes referred to as the 'cultural turn'. Two tendencies in contemporary research are identified: The first entails efforts to integrate research on socio-economic, ethnic, gender and other kinds of inequalities and the second involves prominence of interpretative conception and employs qualitative methodologies. These tendencies result in a criticism of essentialism, an accent on relational approach, a focus on processes of categorization and social construction of boundaries, and an emphasis on socially

constructed meanings and praxis, and in developing a new conception of collective identity. These processes are elaborated in the next chapters.

The third chapter introduces sociological and social psychological approaches—social identity theory, discursive psychology—concerned with processes of social categorization and construction of social identity by creating and maintaining inter-group symbolic boundaries. From this point of view, inequalities and their reproduction originate in inter-group relations among people as members of particular groups or social categories. Inequalities are manifested apart from other things in discourse. The focus is on identifying such symptoms as language bias, moral appraisal or positioning. The fourth chapter is devoted to three general categories that represent the main axes of social inequalities—gender, race (ethnicity), and social class—and their mutual intersections. The intersectionality approach to the study of social stratification was originally developed in feminist theory. It emphasises that categories of class, race and gender are intertwined. Their intersection can be cumulative or, as the author points out, multidimensional in which the intersection influences all categories in different ways and to different degrees.

In a original way, the last chapter examines the split in research between “categorical” approaches, in which sociologists classify and sort into classes, strata or other statuses (i.e., category as social facts), and “subjectively perceptual” approaches, in which they study placement in symbolic space (discursive analysis, ethnomethodology, etc.). The author pursues issues linked to cultural and discursive research, in particular the method of membership categorical analysis as the primary tool for studying groups’ claims and social identities based on culturally shared categories emerging in language (i.e., texts or common conversations).

The essays in this volume provide solid analyses of theoretical approaches that are still foreign to the objectivistic approach to the study of social stratification prevalent in Czech sociology. We believe the volume can be helpful in a conceptual phase of subsequent researches. In general terms, the essays point out the fact that inequalities must be researched as multi-dimensional, complex phenomena in particular contexts.

Jmenný rejstřík

- Abbot, A. 45
Abrams, D. 51, 67, 68,71
Alba, R. D. 55
Allport, G. W. 16, 18, 19, 21, 51, 66, 71
Andersen, M. L. 87, 88, 89, 92
Anderson, B. 56
Anderson, C. D. 87, 89, 91–93
Anthias, F. 48, 49, 94, 95
Austin, J. L. 72, 103, 104
- Bachtin, M. M. 112
Baker, C. 75
Barth, F. 51, 69
Beck, U. 45, 55
Beshers, J. M. 11, 15, 19, 24, 25, 30, 35
Billig, M. 73
Blackburn, R. M. 17, 27
Blau, P. M. 24, 28, 29, 31, 34–38
Bless, H. 73
Blumer, H. 51, 53
Boden, D. 113, 114
Bogardus, E. S. 12, 13, 16, 19–22
Borgatti, S. P. 33
Bott, E. 16, 30
Bottero, W. 12, 27, 29, 34, 39, 41, 45,
48–51, 55, 63, 64, 79, 81, 82–84
Boudon, R. 57
Bourdieu, P. 14, 15, 23, 28, 31, 34, 37, 38
Brenner, J. 86
Brown, D. J. 16
Brown, R. 68, 71
Browne, I. 91
Bryson, V. 87, 88, 90
Burt, R. S. 15, 34
Buščíková, L. 31
Butler, J. 113, 116
- Cerulo, K. A. 56, 64
Collins, P. H. 87–90, 92
Collins, R. 8, 39, 46, 47, 50, 51, 57,
118
Cotter, D. 91
Coxon, A. P. M. 17
Crompton, R. 45, 61, 62
Curtis, R. F. 19
- Čermáková, M. 80
- Davies, B. 73, 74
Davis, P. 17
de Saussure, F. 118
Devine, F. 45, 46, 61
DiMaggio, P. 64, 65, 71
Douglas, M. 115
Duncan, O. D. 21, 24
Durkheim, É. 46, 47, 64, 102,121
- Edwards, D. 63, 73
Eglin, P. 74, 75
Eisenstadt, S. H. 66
Emirbayer, M. 31
Everett, M. G. 33
- Feldman, A. S. 19, 25, 28
Fenstermaker, S. 72, 87, 92
Ferree, M. 87
Fiedler, K. 73
Fiske, S. T. 64, 65
Fitzgerald, R. 107, 108
Fónadová, L. 80
Fournier, M. 68
Fraser(ová), N. 62, 94, 95, 110

- Garfinkel, H. 53, 103, 105, 121
 Giddens, A. 117, 118
 Giesen, B. 66
 Goffman, E. 46, 47, 101, 105–107,
 111–118, 120
 Goldthorpe, J. H. 17, 27, 41, 43, 57, 81
 Grew, C. 49
 Grusky, D. B. 43, 83
 Grygar, J. 86
 Gubrium, J. F. 103, 111, 112
 Guttman, L. 25, 26, 81
- Hall, E. J. 87
 Hall, J. R. 45
 Hanneman, R. A. 32
 Harré, R. 73, 74, 101, 104, 117
 Harris, S. R. 49, 53, 54, 58
 Häuberer, J. 9, 21–23, 43, 80–81, 96–97, 123
 Hayek, F. A. 56
 Heritage, J. 107
 Hester, S. 73, 75
 Hewitt, J. P. 77
 Hewstone, M. 65, 66, 68, 70, 71
 Hogg, M. A. 51, 67, 68, 71
 Holstein, J. A. 103, 111, 112
 Honneth, A. 62, 110
 Hope, K. 17
 Housley, W. 107, 108
 Hubík, S. 72
- Chan, T. W. 17, 27, 41, 43, 81
 Chancer, L. S. 85, 88, 90, 91, 92
 Chaney, D. 45
- Irwin, S. 45, 48, 49, 50, 51, 55, 63, 64,
 83, 84
- Jalbert, P. 105
 Jayyusi, L. 107
 Jenkins, R. 48, 50–53, 56, 66, 69, 70, 78,
 108, 112, 113
 Jones, C. L. 17
 Jørgensen, M. W. 72
- Kallen, E. 59
 Karpiński, Z. 39
 Katrňák, T. 8, 80
 Ken, I. 87, 88, 90, 91, 92, 95
 Kendall, D. 85, 86
 Kendall, S. 115
 Kirshi, J. 112
 Kolářová, M. 9, 123–124
 Kreidl, M. 80
- Lamont, M. 48, 49, 51, 53, 54, 68, 69
 Lareau, A. 72
 Lášticová, B. 63
 Laumann, E. O. 11, 12, 15, 17, 19–27,
 29, 30, 33–35, 37, 40, 43, 63, 69, 81
 Lazarsfeld, P. F. 27, 28
 Lenski, G. E. 21, 42
 Leudar, I. 108
 Lévi-Strauss, C. 34, 118
 Lindesmith, A. R. 71
- MacIver, R. M. 23
 Machonin, P. 42
 Marada, R. 41, 43
 Mareš, P. 8
 Mark, N. 38
 Marx, K. 7, 32, 46, 112
 McFarland, D. D. 16
 McPherson, J. M. 27–29, 37
 Mead, G. H. 46
 Mehan, H. 76
 Merton, R. K. 27, 28, 57
 Miles, S. 49
 Misra, J. 91
 Mizruchi, M. S. 30
 Molnar, V. 51, 69
 Morgan, D. L. 64, 65, 67
 Morton, B. K. 30
 Musilová, Z. 72
- Nekvapil, J. 105, 108, 114
 Newman, D. M. 85, 87, 90

- Page, C. H. 23
Pakulski, J. 45, 55
Park, R. E. 12, 14, 16, 19, 28, 30, 57
Parkin, F. 57
Payne, G. 48, 49, 51, 53, 79, 93, 94
Petrušek, M. 12, 20, 44, 80
Phillips, L. 72
Piaget, J. 46
Poole, W. C. 18
Potter, J. 65, 72, 73, 102, 103, 110
Prandy, K. 12, 17, 26, 27, 63, 79, 81–83

Quinn, K. A. 70

Reay, D. 49
Riddle, M. 32
Rummel, R. J. 12, 13, 14

Sacks, H. 90, 102, 107, 108
Savage, M. 45, 46
Sayer, A. 49, 51, 58
Scott, J. 45
Senter, R. 21, 13
Shibutani, T. 18, 19
Schegloff, E. 113, 114, 121
Schutz, A. 53, 54
Schwalbe, M. L. 48–51, 57, 64, 65, 67, 93
Schwartz, J. E. 29, 31, 35, 37, 39
Silverman, D. 74, 77, 107
Simmel, G. 12, 16, 18, 27, 30, 34, 36–38, 46
Smith, D. E. 113
Sommers, M. R. 45
Sopóci, J. 8
Sorokin, P. A. 16
Stewart, A. 17, 27
Stokes, R. 17
Strauss, A. L. 71
Stroebe, W. 65, 66
Szczepaniková, A. 86
Szelény, S. 83

Šanderová, J. 8, 10, 51, 55, 61, 63, 68, 80, 110
Šmídová, O. 10, 51, 55, 61, 63, 64, 74, 110
Šubrt, J. 118

Tajfel, H. 66, 67, 70, 73
Tannen, D. 13, 115–117
Taylor, S. E. 64
Taylor, V. 56
Tilly, Ch. 19, 25, 28, 48–51, 57, 58, 75, 80
Travers, M. 46, 49, 53, 61
Tuček, M. 80
Turner, J. 67

van den Berghe, P. L. 13
van Dijk, T. A. 76, 77, 102, 113
Vávra, M. 73
Verbrugge, L. M. 29
Vojtíšková, K. 9, 123–124

Wacquant, L. J. D. 31, 42
Wallerstein, I. 57
Warner, W. L. 7, 17, 19, 30, 31, 41, 42, 44, 46
Waters, M. 45, 55
Watkins, B. X. 85, 88, 90–92
Weber, L. 85, 89
Weber, M. 23, 41, 46, 57, 124
Weeden, K. 43
Wellman, B. 31–33
Wengraf, T. 102
West, C. 72, 87, 92
Westie, F. R. 19, 81
Westie, M. L. 19, 81
Wetherell, M. 65, 72
Whittier, N. E. 56
Wilson, T. P. 118, 119, 121
Wodak, R. 112, 113

Zerubavel, E. 64, 66
Zimmermann, D. H. 113, 114

Věcný rejstřík

- A/B/C analytický rámeček zkoumání nadřazenosti a podřízenosti 90
- asociace (viz též sdružování) 7, 8, 11, 12, 17–19, 24, 26–28, 30, 31, 36, 38–40, 42–44, 81
- členská kategorizační analýza 10, 63, 74, 106, 110
- členská kategorizační prostředky 107
- členské metody (etnometody) 64, 73, 101, 104, 105, 107, 117, 119, 121
- diskriminace 69–71, 74, 76, 86, 90
- diskurz 18, 65, 72, 73, 76, 100, 104, 115
- diskurzivní analýza 9, 72, 101, 103, 116
- diskurzivní praxe / praktiky (viz též jazyk) 8, 62, 73, 74, 76, 103, 104
- diskurzivní psychologie 63–65, 72
- distancování 18, 19, 69, 117
- egocentrické sítě 20, 24, 25, 33, 43
- emoce 46, 47, 51, 58, 63, 66, 71
- etnicita 63, 78, 79, 81, 83–87, 89, 91, 93–95, 97
- etnometodologie 9, 48, 65, 100, 101, 104, 114, 118, 119, 121
- gender 81, 82, 84, 87–91, 95, 96
- heterogenita 28, 37, 38, 43
- homogamie 26, 29, 43, 80, 81
- homologie 14, 42
- homophily 27–29, 36, 38, 69, 82
- hranice, meziskupinové 9, 48–51, 53, 54, 56, 68–70, 74, 75, 82, 94, 123–124; symbolické 9, 43, 61, 62, 68, 69, 123–124; sociální 69; třídní 21, 22, 25, 40, 42
- hypotéza o existenci subjektivních sociálních tříd 21, 22
- hypotéza o podobnosti (like-me) 21, 23, 82
- hypotéza o referenční prestiži 21, 23, 82
- hypotéza statusového kontinua 21, 22
- identita, sociální / kolektivní 7–9, 12, 22, 29, 38, 39, 42, 43, 45, 49, 54–56, 61–62, 64, 66–69, 74–78, 83, 86–88, 90, 91, 94, 95, 102, 104, 106–108, 111, 112, 115–118, 120–122
- interakce 7–9, 11–13, 16, 19, 20–22, 24, 27, 28, 30, 33, 35–36, 38–41, 43, 44, 46–48, 51–54, 56, 57, 59, 61, 63, 64, 67, 70, 72, 75, 77, 79–83, 87, 88, 89, 91, 93, 96, 97, 100, 101–109, 111–122
- interakcionistické pojetí sociálních nerovností 53, 54, 60, 62, 63
- interakční rituály 47, 109
- intersekcionalita / prolínání nerovností: model kumulace nerovností 87, model multidimenzionálních nerovností 88; model prolínání nerovností 87; model zapadání nerovností (interlocking) 90, 96
- jazyk / jazykové jednání 8, 30, 62, 63, 64, 72, 73, 106, 111, 112, 113, 115, 116
- jazyková zaujatost (language bias) 62, 73
- jazykový obrat (viz též lingvistický obrat) 61, 72, 103
- kategoriální nerovnosti 51, 58, 75, 80, 118, 122

- kategorizace, sociální 9, 18, 19, 21, 51–53, 56, 58, 61, 62, 66, 67, 69–71, 73, 74, 76, 78, 89, 92, 94, 99, 100, 106–114, 119, 122–124
- klasifikace 9, 18, 51, 56, 66, 70, 78, 94, 107, 123
- kultura 37, 39, 41, 44, 47, 49, 55, 63–65, 68, 74, 75, 104, 112–114, 116, 122
- kulturní / diskurzivní přístup k nerovnostem 62, 64, 102, 110
- kulturní obrat 8–9, 30, 45, 46, 48, 50, 51, 55, 57, 59, 61, 64, 79, 83
- kulturní praktiky 7, 9, 38, 40, 41, 43, 44, 48, 49, 53, 55, 61, 62, 64, 69, 105
- kulturní repertoáry 54, 55, 69, 103, 105, 113, 115, 117, 120
- kulturní zdroje 29, 41, 64, 100, 103, 105, 110, 113, 116
- kvalitativní metody 45, 46, 48, 53, 59, 61, 64, 73, 78, 101–105, 118
- lingvistický obrat (viz též jazykový obrat) 30, 72
- makrosociální teorie meziskupinových vztahů 28, 31, 36–39
- meziskupinová předpojatost (intergroup bias) 19, 21, 29, 70
- mikroteorie sociální stratifikace (R. Collins) 8, 46, 47, 118
- multidimenzionální prostor sociálních pozic 11, 36, 34, 36–38, 44
- nárokování 109, 110
- párové kategorie 75, 80, 109
- partikularizace 73
- pohlaví 84
- pole 31, 38, 42, 44
- pozicování 18, 19, 62, 73, 117
- princip diferencovaného sdružování (viz též homophily) 27–29, 63, 69
- předsudek 18, 70, 71–73
- rámcování (framing) 101, 106, 108, 110, 111, 114, 116, 117, 119, 122
- rasa 51, 63, 72, 79, 83–95
- rasismus 76, 77, 86, 119
- relace 7–9, 11, 14, 17, 27, 30–33, 35, 36, 38, 42–44, 83, 89, 100, 109, 111
- relačně strukturní analýza 31–33, 35
- relační přístup k nerovnostem / paradigma stratifikace 8, 9, 11, 14, 15, 29, 30, 31, 33, 34, 39, 44, 49, 79,
- relevance 53, 54, 118, 120
- rituál 8, 13, 44, 46, 47, 56, 109
- sdružování (viz též asociace) 7–8, 11, 18, 19, 21, 23, 24, 29, 34, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 63, 69, 84, 123
- sebeidentifikace 45, 52, 56, 112
- sebepojetí 65, 67
- skupina, vztažná / nevztažná (in-group, out-group) 18, 66–68, 70, 71, 73
- sociální/symbolický prostor 9, 10, 14, 15, 17–19, 28, 29, 30, 35, 37, 39, 40, 42, 43, 49, 61, 63, 69, 101, 117, 123
- sociální dělení / členění (social division) 93, 94, 96
- sociální distance – interakční pojetí 16, 63, 81
- sociální distance – objektivní 20, 24–25, 63, 81
- sociální distance – subjektivní 18–23, 63, 81, 123
- sociální distance (definice, koncepty) 12, 13–17
- sociální kategorie 9, 15, 16, 20, 32–34, 36, 38, 43, 44, 46, 49, 50, 52, 64, 66–69, 73–78, 80, 82–85, 92–95, 100, 102, 107, 108, 111–113, 117–119
- sociální psychologie 16, 19, 62, 64, 65, 66, 70, 78
- sociální síť 8–9, 15, 16, 19, 20, 24, 27–35, 37–39, 43, 123–124
- sociální struktura 11, 15, 20, 24, 26, 31–39, 43, 44, 50, 61, 62–65, 67, 74,

- 78, 81, 90, 99, 102, 103, 109, 111, 113–119, 121, 122
- sociální struktura – formální teorie 24, 35
- standardizovaný relační pár 108, 109
- status / statusové skupiny / vrstva 7–9, 13, 17, 20–23, 25–29, 32, 41, 42, 50, 61, 65, 68, 80, 83, 95, 100, 108
- statusová reputace 30, 31
- stereotyp / stereotypizace 18, 47, 66, 69–71, 73, 78, 82, 123
- stigma / stigmatizace 52, 76, 111–113, 122
- stratifikace / třídní analýza – konvenční (ekonomický) přístup 7, 10, 30, 34, 40, 43, 44, 79, 123–124
- stratifikace / třídní analýza – kulturalistický přístup 9, 11, 40, 43, 123
- strukturní ekvivalence 15, 33
- strukturní mezery (structural holes) 34
- symbolické umísťování 7, 30, 31, 41, 69
- teorém paradoxu nerovností 28, 39
- teorie sociální identity 67
- trvalé nerovnosti 75, 78
- třída, sociální 12, 13, 14, 20–23, 25, 27, 29, 32, 35, 38–10, 41–46, 51, 55, 56, 61, 69, 72, 83, 79–90, 92, 94–97, 99, 100, 112, 115
- třídní analýza, viz stratifikace – přístup ke studiu
- třídní identita 55, 69
- třídní vědomí (obecně) 21, 23, 43, 45, 46, 55, 83; korporátní 23, 43, 124
- třídní vědomí / statusové představy – kompetitivní 23, 124
- umísťování (sebe/umístění/umísťování), (viz též symbolické umísťování) 7, 10, 101, 106, 111, 117, 122–124
- utváření jinakosti (othering) 93
- vykořisťování 58, 93

Sociální distance, interakce, relace a kategorizace:
alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace

Jiří Šafr (ed.)

Redakce: Denis Jerie

Návrh obálky: Kateřina Šachová

Sazba: Petr Teichmann

Tisk a vazba: ERMAT Praha, s. r. o., Praha 4

Vydal: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Jilská 1, 110 00 Praha 1

1. vydání

Praha 2008

Počet výtisků: 200

Distribuce:

Tiskové a ediční oddělení

Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

tel.: 222 221 761, fax: 222 220 143

e-mail: prodej@soc.cas.cz